

Posudek na diplomovou práci Tomáš Gecko, Kartely v cementárenství 1900-1938

Diplomová práce si klade za cíl analyzovat vývoj trhu s cementem a jeho kartelizaci na území Předlitavska a Československa, posoudit vliv cementářských kartelů na spotřebitele a na státní hospodářskou politiku v oblasti veřejných zakázek a celní ochrany. Nedílnou součástí práce jsou i pasáže věnované předpokladům vzniku kartelů, jejich typologii, úlohou kartelizace jak cementářském průmyslu tak v celkovém hospodářském vývoji i přehled dobových názorů odborníků i širší veřejnosti a klade si otázku, zda kartely byly příčinou hospodářské neefektivity a technologického zaostávání, či naopak vytvářely stabilní prostředí, zmírňovaly důsledky hospodářských krizí a usnadňovaly inovace (s. 21). Autor nejprve zkoumá tuto problematiku v rámci celého Rakousko-Uherska, pro období 1918-1938 se soustředil výlučně na území Československa. Problematiku sleduje

Vývoj tohoto mladého průmyslového odvětví, stejně jako vznik a působení cementářských kartelů zůstalo stranou pozornosti historiků, k dispozici je jen nemnoho prací, většinou věnovaných dějinám jednotlivých cementáren. Tomu odpovídá i stručné shrnutí dosavadní literatury i pramenů uložených především v SOA Praha-západ. Zejména pro počáteční období rozvoje cementářského průmyslu v Předlitavsku jsou infomační zdroje velmi skromné, a autor se tak do značné míry opírá o přehlednou studii Maxe Thuryho, zpracovanou pro reprezentativní publikaci Gross-Industrie Oesterreichs vydanou v roce 1898.

Autor se na úvod zabývá typologií trhu a teorii lokalizace aplikuje je na stav v cementářském průmyslu, aby mohl zhodnotit význam cementářských kartelů. Konstatuje, že jejich možnost ovlivňovat např. zakládání nových závodů byla minimální a zejména pro období do roku 1918 šlo především o systém regionálních trhů, které se utvářely v závislosti na nalezištích vápence, dopravy uhlí a kapitálových investicích.

T. Gecko analyzoval dostupné údaje, vyhodnotil byť kusé údaje o objemu výroby cementu, výši dividend i ziskovost cementáren a líčení vývoje do roku 1918 uzavřel velmi zdařilým vylíčením fungování prvního cementářského syndikátu na území Předlitavska a přesvědčivě osvětlil i důvody jeho vzniku (nová zakladatelská vlna, nárůst objemu výroby, pronikání bank do tohoto odvětví a jejich tlak na kartelizaci cementárenství).

Autor především upozornil na dvojakou roli syndikátu. Jeho vznik působil jako protikrizový nástroj, neboť zastavil pokles cen, umožnil cementárnám akumulovat peněžní prostředky na další inovace, neboť v důsledku časového omezení smluv bylo možné předpokládat nová konkurenční střetnutí apod. Na druhou stranu udržování vysokých cen zvyšovalo stavební náklady a umožnilo i malým cementárnám dále působit na trhu.

Tyto procesy autor sleduje i v období první republiky, kdy stát stále výrazněji zasahoval do cementářského průmyslu (mj. vysoká celní ochrana), usměrňování stavební činnosti apod. Velmi zdařile se mu podařilo osvětlit především situaci v 30. letech, kdy docházelo k velmi komplikovaným jednáním a sporům jednotlivých firem ve snaze od sebe co nejvíce odvrátit důsledky velké hospodářské krize a následné stagnace, a kdy se konkurenční výrazně rozšířil i na území Slovenska a ve zvýšené míře byl ovlivňován vývojem v sousedních zemích (Maďarsko, Německo).

Autor se nevyhnul některým formulačním nepřesnostem nebo příliš kategorickým závěrům týkajících se vývoje cementárenství. I když práce je zaměřena jiným směrem, měla být větší pozornost věnována technologii výroby cementu (mokrý způsob, zavádění krátkých rotačních pecí s kotli na odpadní teplo, automatických šachtovek s jejich limity apod.), autor se dopouští na některých místech nepřijatelného zjednodušení např. na s. 28 a mohl, pro větší názornost o jak komplikovaný výrobní postup jde, převzít ve větší míře informace z dosud vydané literatury.

Při sledování především počátečního období je nutné si uvědomit, že pramenná základna je velmi úzká a údaje o dvou či třech firmách mohly být ovlivněny mnoha subjektivními faktory.

Při líčení vývoje na počátku 20. století jsou v textu i protiřečící si hodnocení. Např. rok 1903 je líčen jako období největšího propadu cen, o několik stran dále následuje údaj, že v tomto roce došlo ke zvýšení cen (s. 81, s. 89). Pravděpodobně autor použil více zdrojů, ostatně dobová hodnocení, zvláště ta obsažená v časopisech Stavivo apod. je nutno přebírat s určitou opatrností, autor tak několikrát činí (pro období první světové války i první republiky), i když na tuto skutečnost upozorňuje.

Složitou problematikou je lokalizace průmyslových podniků. U cementáren byla především vázána na výskyt vhodné suroviny, nelze zcela souhlasit s tvrzením, že cementárny byly rozmístěny u každé větší aglomerace díky blízkosti velkého trhu (a to již v roce 1913!). Při hodnocení role malých cementáren je nutno si uvědomit i roli lokálního trhu, s relativně malým objemem dodávek (Tlumačov) apod.

Námětem k diskusi je i využití statistik o stavební činnosti, neboť především výstavba nájemních domů neznamenala žádný velký odbyt cementu, podkapitola o stavební činnosti na přelomu 19. a 20. století se omezuje jen na Vídeň a tím je extrémně stručná, role Vídně byla významná v počátcích betonového stavitelství, kdy prolamovala nedůvěru k novému stavebnímu materiálu, a mnohé lokality se chtěly Vídni podobat. Pro pozdější období je možno uvést i četné příklady z českých zemí.

Práce je psána kultivovaným jazykem, autor dostatečně a přehledně formuloval své postupy i výsledky bádání. Nepříjemně však překvapí nepřehledně zpracované tabulky (proč zarovnání zleva?) i zbytečné chyby v německých názvech institucí. To jsou ovšem prohřešky, které lze velmi snadno odstranit.

Vzhledem k úrovni zpracování zvolené tematiky doporučuji práci k obhajobě.

V Praze dne 18. září 2013

dr. Jaroslav Láník